

תיבה ה'-1: עדויות להתייעלות שוק העבודה בישראל

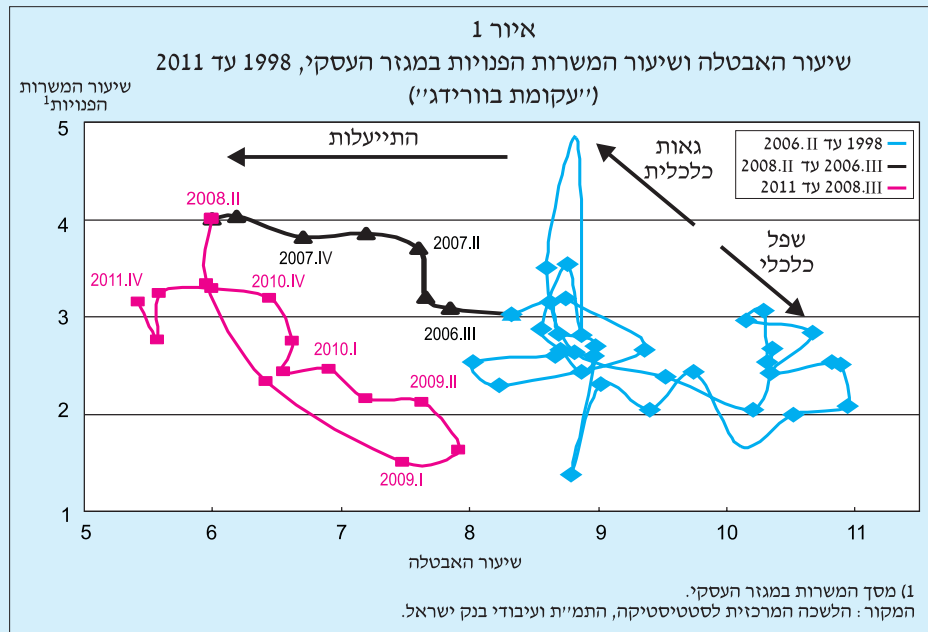
בחמש השנים האחרונות ירדה רמת האבטלה בשיעור ניכר. שוק העבודה הישראלי אף גילה גמישות מפתיעה בתגובתו למשבר העולמי (כפי שמתואר בדוח בנק ישראל לשנת 2009, פרק ה'), וכך שב שיעור האבטלה וירד עם התאוששות הביקושים במשק; זאת בניגוד למשקים מפותחים רבים, שבהם התאוששות הפעילות הכלכלית לא לוותה בגידול התעסוקה (jobless recovery). הסבר אפשרי לתגובה זו של שוק העבודה הישראלי הוא ירידה של החיכוך, כלומר ירידת העלות של חיפוש תעסוקה ושיפור באיכות הזיווג בין עובדים למעסיקים. ירידת עלות החיפוש מקצרת את זמן חיפוש העבודה, הן למובטלים והן לעובדים, והשיפור באיכות הזיווג מקטין את שיעור ההיפרדות בין אלה לאלה.

התיאוריה בנושא חיפוש עבודה מספקת מסגרת מקרו-כלכלית מרכזית לניתוח שוק העבודה בכלל ורמת האבטלה ושיעור המשרות הפנויות בפרט. בבסיסה של תיאוריה זו עומדת ההנחה שמציאת תעסוקה על ידי עובד ומציאת עובדים על ידי מעסיקים מצריכה זמן ומשאבים. ככל שהעלות של חיפוש עבודה ושיעור ההיפרדות

בין עובדים למעסיקים נמוכים יותר כך מתייעל שוק העבודה ויורד שיעור האבטלה לביקוש נתון לעובדים חדשים¹.

את החיכוך בשוק העבודה מקובל לנתח בעזרת עקומת בוורידג', המוצגת במרחב של שיעורי האבטלה - שיעורי המשרות הפנויות (איור 1). בכלכלה היפותטית בלא חיכוך שוק העבודה מתנקה בשיווי משקל, כך שאין מובטלים ואין משרות פנויות. (המשק נמצא בראשית הצירים). אולם במשק עם חיכוך בשוק העבודה - שבו חיפוש עבודה מצריך זמן ומשאבים, ועובדים נפרדים ממעסיקיהם - ישנם גם בשיווי משקל מובטלים שלא הצליחו למצוא עבודה ומשרות פנויות שטרם אוישו. עקומת בוורידג' מציגה את הקשר בין שיעור האבטלה לשיעור המשרות הפנויות במהלך מחזורי העסקים: עלייה של שיעור האבטלה וירידה של שיעור המשרות הפנויות בשפל כלכלי, וירידה של שיעור האבטלה ועלייה של שיעור המשרות הפנויות בגאות כלכלית. תזוזה של העקומה שמאלה משקפת ירידה של החיכוך והתקרבות אל מצב של שוק עבודה ללא חיכוך (ראשית הצירים).

בשנים 1998-2006 (הגרף הכחול), שכללו את הגאות של שלהי שנות התשעים, את השפל של ראשית שנות האלפיים ואת תחילת ההתאוששות בשנים 2004-2006, רמות האבטלה לאורך מחזורי העסקים - המתבטאים בשיעור המשרות הפנויות במגזר העסקי - היו גבוהות (8-11 אחוזים). במהלך הגאות של השנים 2006-2008 ירד שיעור האבטלה במהירות, עד לרמה של 6 אחוזים ערב המשבר, במקביל לגידול מתון של שיעור המשרות הפנויות (הגרף השחור). לעומת זאת ניכר כי במהלך מחזור העסקים האחרון של שלהי 2008-2011 (הגרף האדום) הירידה של שיעור המשרות הפנויות



¹ כריסטופר פיזרידיס הציג הסבר לא מתמטי של תיאוריית החיפוש בשוק העבודה בהרצאת פרס הנובל שלו:

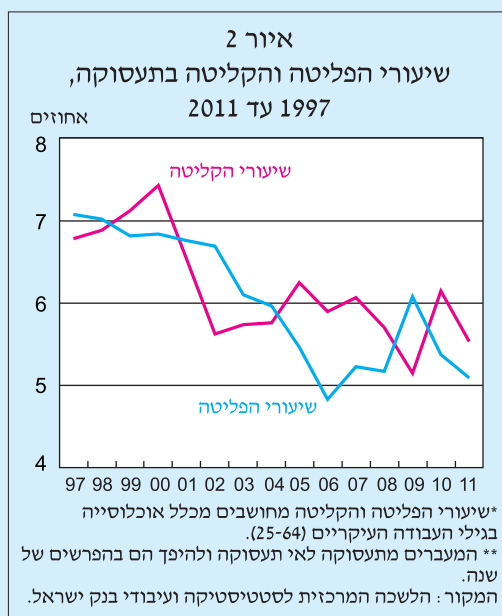
C. A. Pissarides, "Equilibrium in the labour market with search frictions", Prize Lecture, December 8, 2010. AER 101:4. pp. 1092-1105.

בראשית 2009 לא הביאה לעלייה חדה של שיעור האבטלה לרמות ששררו בראשית העשור, כשיעור המשרות הפנויות היה ברמה דומה. תזוזה מסתמנת זו של עקומת בוורידג' עולה בקנה אחד עם ירידת החיכוך בשוק העבודה והתייעלותו.

בניגוד לישראל, בארצות הברית מזהה בשנים האחרונות תהליך הפוך של תזוזת העקומה ימינה, המשקף גידול של הביקוש לעובדים חדשים שאינו מביא לקליטת עובדים ולירידה באבטלה, וזאת עקב עליית החיכוך בשוק העבודה². הסבר אפשרי להבדל בין המשק האמריקאי למשק הישראלי הוא התארכות המשבר בארה"ב, ששחקה את המעורבות של חלק מהעובדים בשוק העבודה, לעומת התאוששותו המהירה של המשק הישראלי מהמשבר, שמנעה שחיקה בקשר של העובדים לשוק העבודה. הסבר נוסף לעליית החיכוך בארצות הברית הוא צמצום הניידות של מובטלים שאינם יכולים למכור את ביתם בעתיו של משבר הדיר שם.

עדות נוספת לשינוי בסיסי המתחולל בשוק העבודה הישראלי הוא ירידת שיעור הפליטה מתעסוקה לאי תעסוקה מרמה של כ-7 אחוזים מכלל האוכלוסייה בגילי העבודה העיקריים (25-64) בשלהי שנות התשעים וראשית שנות האלפיים לכ-5 אחוזים בשנים 2006-2011 (איור 2). שיעור הפליטה מתעסוקה מחושב כמספר הלא-מועסקים (מובטלים ולא-משתתפים) בשנה נתונה שהיו מועסקים בשנה הקודמת מכלל האוכלוסייה בגילי העבודה העיקריים (25-64). שיעור הפליטה מתעסוקה לאי תעסוקה הוא אפוא שיעור העובדים שנפרדו ממעסיקהם אך לא הצליחו למצוא מקום תעסוקה חדש. על כן ירידת שיעור הפליטה מתעסוקה לאי-תעסוקה משקפת שיפור בהתאמה בין עובדים למעסיקים, ו/או בקיצור הזמן עד למציאת עבודה חדשה על ידי

עובדים שנפרדו ממעסיקהם. עיקר הירידה התרחשה בשנים 2003-2006, ומציעה הסבר לתזוזה המסתמנת של "עקומת בוורידג'" בשנים 2006-2008. לעת עתה אין בידינו הסבר מקיף לשינויים המסתמנים בשוק העבודה. עם זאת ניתן להעריך כי אם התזוזה המסתמנת של עקומת בוורידג' היא אכן פועל יוצא של גורמים יסודיים, כשינוי בהרכב כוח העבודה ושינויים מבניים ומוסדיים, הרי שניתן לצפות כי במהלך מחזורי העסקים הקרובים המשק הישראלי יהיה בשיווי משקל של שיעור אבטלה נמוך מאשר בעבר. במילים אחרות: ניתוח זה מצביע על אפשרות סבירה שבשנים האחרונות ירד שיעור "האבטלה הטבעית" בישראל.



Regis Barnichon, et al. (October 2011). "Which Industries are Shifting the Beveridge² Working Paper 2010-2032. Curve?" Federal Reserve Bank of San Francisco.